

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Державний заклад

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО**

**НЕРУБАЙСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ КОМПЛЕКС
«ШКОЛА-ГІМНАЗІЯ»**

**МОДЕРНІЗАЦІЯ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В
СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Одеса – 2022

УДК 371

ББК 74

Рекомендовано Вченою Радою
Державного закладу
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К.Д. УШИНСЬКОГО»
Протокол № 9 від 25 лютого 2022 р.

Рецензенти:

Доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної педагогіки
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського» Олексій Анатолійович Листопад

Доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Одеського
національного університету імені І.І. Мечникова Ірина Петрівна Анненкова

Модернізація освітнього процесу в сучасних закладах освіти : збірник
наукових праць / редкол. О. Я. Чебикін та ін. Одеса: Університет
Ушинського, 2022. 190 с.

© Кафедра педагогіки
Університету Ушинського, 2022
© ЗЗСО І-ІІІ ступенів Нерубайський НВК «школа-гімназія»
Нерубайської сільської ради, 2022

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ У СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ОСВІТИ: ВИМОГИ НУШ

Н.В.Щур,

соціальний педагог,
ЗЗСО І-ІІІ ст. Нерубайський НВК «школа - гімназія»

Нерубайської сільської ради
Біляївського району Одеської області

«Учень – це не посудина, яку потрібно наповнити, а факел, який треба запалити»

К.Д.Ушинський

«Багато чого не зробиш, поки не вивчишся. Але багато треба зробити, щоб навчитись»

Конфуцій

У нашій країні, яка дбає про своє майбутнє, велика увага приділяється проблемі збереження здоров'я її громадян, а насамперед молодого покоління. Турбота про здоров'я і потреби молодого покоління є одним з найважливіших завдань нашої країни і належить до найактуальніших проблем, розв'язання якої зумовлює майбутнє держави і подальше існування здорової нації.

Здоров'язбереження – це активність особистості, яка спрямована на покращення і збереження здоров'я, а також узгодженість і єдність усіх рівнів життєдіяльності людини[4].

Головне місце у вирішенні цієї проблеми відводиться саме закладам освіти, насамперед, загальної середньої ланки.

Здоров'язбережувальне середовище закладу освіти – це дотримання санітарно-гігієнічних норм, повітряного та світлового режимів у всіх сферах організації життєдіяльності дитини в навчальному закладі.

Одним із завдань закладу освіти є забезпечення кваліфікованої турботи про зміцнення і збереження фізичного і психічного здоров'я дітей, а також, актуальними є завдання навчити дітей турбуватись про власне здоров'я.

Щоб дитина могла піклуватись про своє здоров'я, фізичний розвиток, потрібно виробити у неї свідоме ставлення до життя як найвищого дару природи, пріоритету здоров'я як найважливішої людської цінності і здорового способу

життя як фактора збереження та зміцнення її здоров'я. Необхідною умовою цього є створення здоров'язбережувального середовища [4].

Робота школи зі збереження та зміцнення здоров'я учнів лише тоді вважається повноцінною й ефективною, коли, повною мірою, професійно і в єдиній системі реалізуються здоров'язбережувальні й здоров'яформувальні технології.

Ефективність здоров'язбережувальних освітніх технологій, в основному, залежить від цілеспрямованої взаємодії вчителя та учнів, послідовної системи активних дій усіх учасників навчально-виховного процесу, спрямованої на створення здорового середовища, з метою формування таких життєвих навичок, які зумовлюють збереження, зміцнення та відтворення здоров'я й орієнтують на утвердження здорового способу життя, розвиток духовно, психічно, фізично та соціально здорової особистості.

Батьків і педагогів сьогодні надзвичайно хвилює питання: «Як допомогти дітям бути здоровими, сильними, витривалими?». Адже, на жаль, несприятливі соціально-економічні умови сучасної України, важка екологічна ситуація, інформаційне перенасичення та інтенсифікація навчального процесу викликають тенденції до погіршення здоров'я дітей і учнівської молоді.

Здоров'язбережувальне навчання має формувати у дітей активну життєву позицію. Н. Чуктурова розглядає здоров'язбережувальне навчання як процес формування знань про закономірності становлення, розвитку, збереження здоров'я людини і як процес оволодіння вміннями збереження і вдосконалення особистого здоров'я, засвоєння знань про здоровий спосіб життя, методи і засоби проведення роботи з пропаганди здорового способу життя [3].

У дослідженнях Ю. Танасійчук здоров'язбережувальне навчання визначається як комплекс систематичних знань і уявлень про зміни в стані власного здоров'я і здоров'я оточуючих; вміння складати програму збереження свого здоров'я і дієву програму (або план) збереження здоров'я учнів в умовах освітнього процесу; вміння створювати здоров'язберігаюче освітнє середовище; володіння способами організації діяльності щодо профілактики здоров'я і здоров'язбереження; володіння освітніми технологіями, що зберігають здоров'я учнів; дослідження ефективності освітнього процесу в питаннях здоров'язбереження, а також здатність організувати і реалізувати діяльність з профілактики та здоров'язбереження [1].

Своєю чергою, Г. Мішко здоров'язбережувальну компетентність педагога розуміє як внутрішні, потенційні, приховані психологічні новоутворення (знання, програма дій, уміння, система цінностей) щодо збереження та зміцнення

свого професійного здоров'я та здоров'я учнів, гармонізації внутрішнього світу, які згодом проявляються в компетентності фахівця[2].

Є. Василевська провідними принципами здоров'язбережувальної діяльності майбутнього педагога визначає системність, комплексність, урахування вікових, статевих та індивідуальних особливостей учнів початкової школи, варіативність і гуманізм, діалектичну єдність навчання та здоров'я, раціональне поєднання розумового і фізичного навантаження [3].

На думку О. Ващенко, «здоров'язбережувальна компетентність – це комплекс знань, умінь, ставлень та цінностей, які спрямовані на збереження й укріплення здоров'я свого та оточуючих, на уроках та в позаурочній діяльності» [2].

Як підкреслює О. Іонова, педагог має планувати діяльність з урахуванням пріоритетів та зміцнення здоров'я кожного з учасників освітнього процесу[3].

Крім знання навчального матеріалу вчитель мусить володіти психолого-педагогічними знаннями, вміннями та навичками, які дадуть йому змогу гнучко, з урахуванням індивідуальних особливостей учнів, обрати методичні прийоми, засоби навчання, оцінити ефективність педагогічної діяльності.

Вчитель має, також, володіти вміннями створювати здоров'язбережувальне освітнє середовище; володіти засобами організації діяльності профілактики здоров'я та здоров'язбереження учнів; здоров'язбережувальними освітніми технологіями; має володіти вміннями дослідження освітнього середовища з питання здоров'язбереження, а також застосовувати та реалізовувати здоров'язбережувальні технології в освітньому процесі сучасної школи.

Основні компоненти здоров'яформувальної педагогіки:

- потрібно враховувати вікові та індивідуальні особливості учнів;
- забезпечувати прийняття цілей і змісту політики закладу в галузі зміцнення здоров'я та формування здорового способу життя;
- контролювати дотримання правил, які несуть в собі здоров'язбережувальний і профілактичний зміст (правило: не вживати психоактивні речовини в школі, не палити, не зловживати алкоголем);
- постійно поліпшувати санітарно-гігієнічні умови школи, матеріально-технічну та навчальну базу;
- соціально-психологічний клімат у колективі створювати згідно з вимогами сучасності;
- залучати учнів до планування діяльності та аналізу результатів виконаної роботи;

- формувати позитивне ставлення учнів до освітньої установи, сприятливий клімат всередині педагогічного та учнівського колективів, у відносинах вчителів та учнів;

- обґрунтовувати умови послідовності й наступності у реалізації технології;

- здійснювати періодичну оцінку ефективності технології;

- залучати батьків до роботи зі збереження і зміцнення здоров'я учнів;

- практикувати особистісно-орієнтований стиль викладання і взаємин з дітьми;

- взаємодіяти з засобами масової інформації – висвітлювати роботу школи щодо виховання культури здоров'я[2].

Для ефективного формування здоров'язбережувальної компетентності вчителя сучасної школи необхідно використовувати різноманітні види здоров'язбережувальних технологій та створювати здоров'язбережувальне середовище. На уроках з «Основ здоров'я» необхідно формувати та активізувати в учнів уміння та навички для збереження здоров'я за освітнім принципом: знання —> вміння —> життєві навички. Уміння та навички формуються не лише засобами подачі інформативного матеріалу, але й розробляються правила поведінки, поради, пам'ятки. Щоб школярі краще засвоювали та сприймали матеріал, необхідно реалізовувати інтерактивні методи навчання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; застосовувати сюжетно-рольові ігри, різноманітні види навчальних ігор, психогімнастику, музикотерапію, кольорову терапію; розробляти та реалізовувати системи вправ, спрямованих на зміцнення та підтримку фізичного здоров'я учнів.

Застосування творчого підходу до реалізації сучасних освітніх технологій, орієнтація на проблемне навчання, використання методів та прийомів розвиваючого навчання на уроках та заняттях, проведення рухливих ігор на перервах та на подвір'ї сприяють формуванню здоров'язбережувальної компетентності, мотивують учителів та учнів вести здоровий спосіб життя та дотримуватись правил безпечної поведінки. Необхідно запроваджувати екологічні здоров'язбережувальні технології (методи екологічного виховання особистості шляхом впровадження курсу «Основи здоров'я», «Дивосвіт»), що сприяють створенню екологічно оптимальних умов життя і діяльності школярів, формуванню гармонійних взаємин з природою. Оскільки в школі основною формою організації навчального процесу є урок, його необхідно будувати на засадах здоров'язбережувальної та здоров'яформувальної педагогіки,

технологічною основою якої повинні бути здоров'язбережувальні освітні технології.

Для формування здоров'язбережувального навчального середовища, також необхідно проводити педагогічні ради, методичні об'єднання, батьківські конференції, збори, бесіди, на яких розглядати питання підвищення кваліфікації педагогів з проблем збереження та зміцнення здоров'я учнів, ознайомлювати з методикою формування здоров'язбережувального навчального середовища, впроваджувати необхідні здоров'язбережувальні технології, облаштовувати навчальні класи, поповнювати спортивні бази навчального закладу і облаштувати території школи.

Одним із важливих елементів здоров'язбережувального супроводу навчального процесу є розклад уроків та організація уроку. Саме від цих елементів залежить рівень розумової працездатності, успішність та здоров'я школяра. Врахування фізіологічних коливань працездатності при організації навчання надає можливість забезпечити відповідність розкладу занять гігієнічним вимогам, підтримати працездатність учнів на оптимальному рівні впродовж тривалого часу.

Правильна організація уроку перш за все передбачає врахування динаміки працездатності школярів. Під час фази «впрацьовування» (перші 3–5 хв) навантаження повинно бути відносно невеликим, що дає можливість школярам поступового входження в роботу.

В період оптимальної стійкої працездатності (в початковій школі цей період триває 15–20 хв, а в середніх і старших класах – 20–25 хв) навантаження має бути максимальним.

Важлива роль у збереженні високої працездатності на уроці належить фізкультхвилинкам. Проводяться вони в той момент, коли спостерігаються перші ознаки втоми у школярів (розсіяна увага, зміна постави, відволікання). Середня їх тривалість – 40–60 сек. Під час проведення фізкультхвилинки здійснюється додаткове провітрювання класу.

Зберегти високу працездатність на уроці допомагає не лише правильна регламентація тривалості уроку, а й раціональне чергування різних видів діяльності. Здоров'язбережувальній регламентації підлягає не тільки тривалість уроку, а й навчальні операції.

Для створення сприятливого емоційного клімату велике значення має похвала вчителя, в той час як образа призводить до пригніченого стану учнів. Саме тому, одним із вагомих елементів здоров'язбереження під час організації

уроку є ставлення вчителя до учня. Взаємини між педагогами й школярами повинні будуватися на основі поваги, справедливості, доброзичливості.

Найбільш продуктивними й ефективними доцільно вважати ті технології, які здатні спиратися на комплексний характер здоров'я. Необхідно брати до уваги ті фактори, що впливають на здоров'я.

Отже, розв'язання проблеми збереження і зміцнення здоров'я всіх учасників освітнього процесу в сучасних умовах інтенсифікації навчання можливе шляхом формування здоров'язбережувального простору. Здоров'язбережувальні технології навчання і виховання школярів мають забезпечити високий рівень психосоматичного здоров'я, розумової працездатності, формувати мотивацію до ведення здорового способу життя та виховувати високу культуру здоров'я.

Функціонування здоров'язбережувального освітнього середовища у загальноосвітньому навчальному закладі дасть змогу здійснювати моніторинг показників індивідуального розвитку, прогнозувати можливі зміни здоров'я та проводити відповідні психолого - педагогічні, корегувальні, реабілітаційні заходи для забезпечення здоров'я всіх учасників навчально - виховного процесу освітнього закладу.

Література

1. Ващенко О. Як створити школу сприяння здоров'ю. Київ : Шк. світ, 2008. 112 с.
2. Осадченко Т. Створення здоров'язбережувального середовища початкової школи : практич. Порадник. Умань : ВПЦ «Візаві», 2016. 234 с. 37
3. Поліщук Н. А. Здоров'язбережне освітнє середовище як умова фізичного, психічного і соціального здоров'я учасників навчально-виховного процесу// *Пед. пошук*. 2012. № 3. С. 25–30.
4. Сучасні підходи до створення здоров'язбережувального середовища дошкільного навчального закладу : матеріали обл. Інтернет-конф. Черкаси : Вид-во ОІПОП, 2016. 70 с.